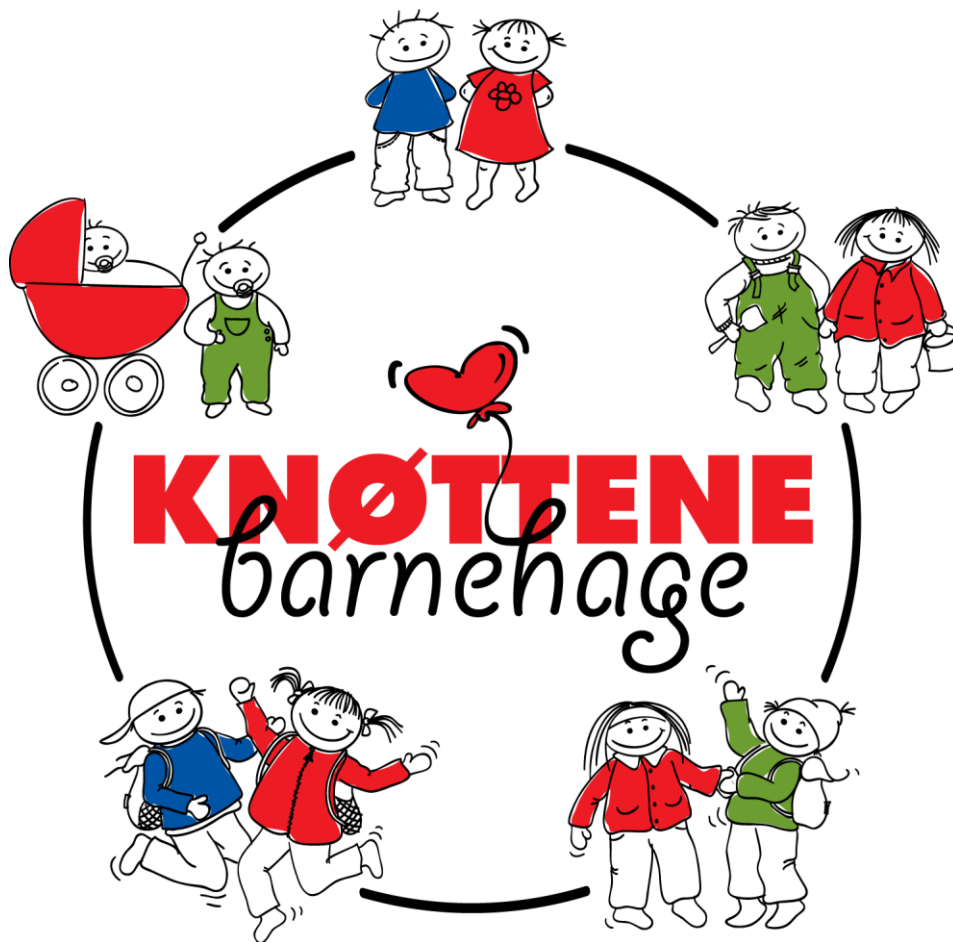

Læringsverkstedet

BARNEHAGER

VIRKSOMHETSPLAN

2015 – 2019

FORORD

Læringsverkstedet Knøttene Barnehage startet opp som en frittstående privat barnehage i 1987. Eierne i det som først var et ANS og seinere to A/S var Anne Berit Lyng Malmo, Inger A. Sund, Inger Haugmark og May Brit Ness Dale – samt at de respektives ektefeller i tillegg var medaksjonærer i Knøttene Eiendom A/S, som eide tomt og bygninger.

Ved oppstarten i august 1987 var vi en korttidsbarnehage for 18 barn med tilhold i Verdal Idrettslags klubbhus. Kort etter oppstart ble bedt av barnehagekonsulenten i Nord Trøndelag om å utvide til heldagsbarnehage, og dette ble en realitet allerede 1/1-88. Fra 1/1-89 kunne vi også gi et tilbud til de aller minste i familiebarnehage med totalt 25 barn i 6 heimer.

Etter en ombyggingsprosess på tre måneder flyttet vi i mars 1993 inn i en ombygd enebolig i Dag Ringssonsgate 10. Et bygg utformet etter ønsker fra personale og foreldre, og hvor målet var å få til hensiktsmessige og hjemmekoselige lokaler med minst mulig institusjonspreg. Lokalene har etter dette blitt ytterligere ombygd, utbygd og pusset opp. Hovedvekten av dette arbeidet ble gjort i 1996, 1997, 2007 og 2008.

I 1997 flyttet vi tilbudet til de yngste barna inn i lokalene i Dag Ringssonsgate og familiebarnehagen ble lagt ned. Samtidig startet vi SFO-drift, både i barnehagelokalene og i en privat bolig i Stiklestad skolekrets. Gruppen i Stiklestad ble lagt ned fra høsten 2003 som en følge av omorganiseringa i Verdal kommune, mens SFO-gruppen på barnehagen ble lagt ned 2007.

I 1997 fikk vi en totalgodkjenning på lokalene i Dag Ringssonsgate, og kan innenfor denne endre driftsform, alderssammensetning m.m. etter hva foreldre til enhver tid etterspør – og vi ønsker å drive. Fra samme år ble barnehagen omorganisert til en avdelingsløs barnehage.

Fra 1998 ble vår satsning på friluftsliv sterkere, hele turdager for de eldste ble innført. På Nordberghaugen ble en lavvo og gapahuker reist som et tillegg til bruken av Sætra, og høsten 2003 ble naturleikeplassen ”Knøtteskogen” bygd bare 100m fra barnehagen. Våren 2006 ble lavvoen på Nordberghaugen erstattet med en større gamle, ny gamle med plass til 40-45 barn ble bygget i vår nye turbase ”Kausmo” og det kom også lavvo på plass i ”Knøtteskogen”.

På etterjulsvinteren 2008 stod barnehagen fram i ny drakt – de yngste flyttet inn i vår nybygde 2.etg – mens de eldste deler på 1.etg og kjeller. Våren 2013 utvidet vi med et ekstra rom i 2.etg, og kunne møte den økte etterspørselen etter småbarnsplasser. Barnehagen teller nå ca. 90 plasser for barn 0-6 år, og har en personalgruppe på i overkant av 28 årsverk.

Utviklinga ved vår barnehage har gått raskt, men steg for steg. Vi har vært i takt med, og ofte i forkant av utviklingen i barnehagesektoren.

Vårt mål som eiere var at vi til enhver tid skulle kunne gi barn og foreldre et best mulig pedagogisk og omsorgsfullt tilbud, og våre ansatte gode arbeids- og ansettelsesforhold og utviklingsmuligheter. Samtidig var vi bevisste på å holde kostnadene på et lavest mulig nivå. For å oppnå dette både-og-målet meldte vi oss inn i PBL da dette ble stiftet i 1993. Dette viste seg å være et klokt valg både på drifts- og arbeidsgiversiden.

I 2011 valgte vi å avslutte epoken som frittstående privat barnehage. Usikkerheten i sektoren, behovet for å ha sterkere muskler i kampen for økonomisk forsvarlig drift og høy faglig kvalitet på barnehagetilbudet gjorde at vi nå er en del av Læringsverkstedet A/S.

Anne Berit Lyng Malmo, daglig leder

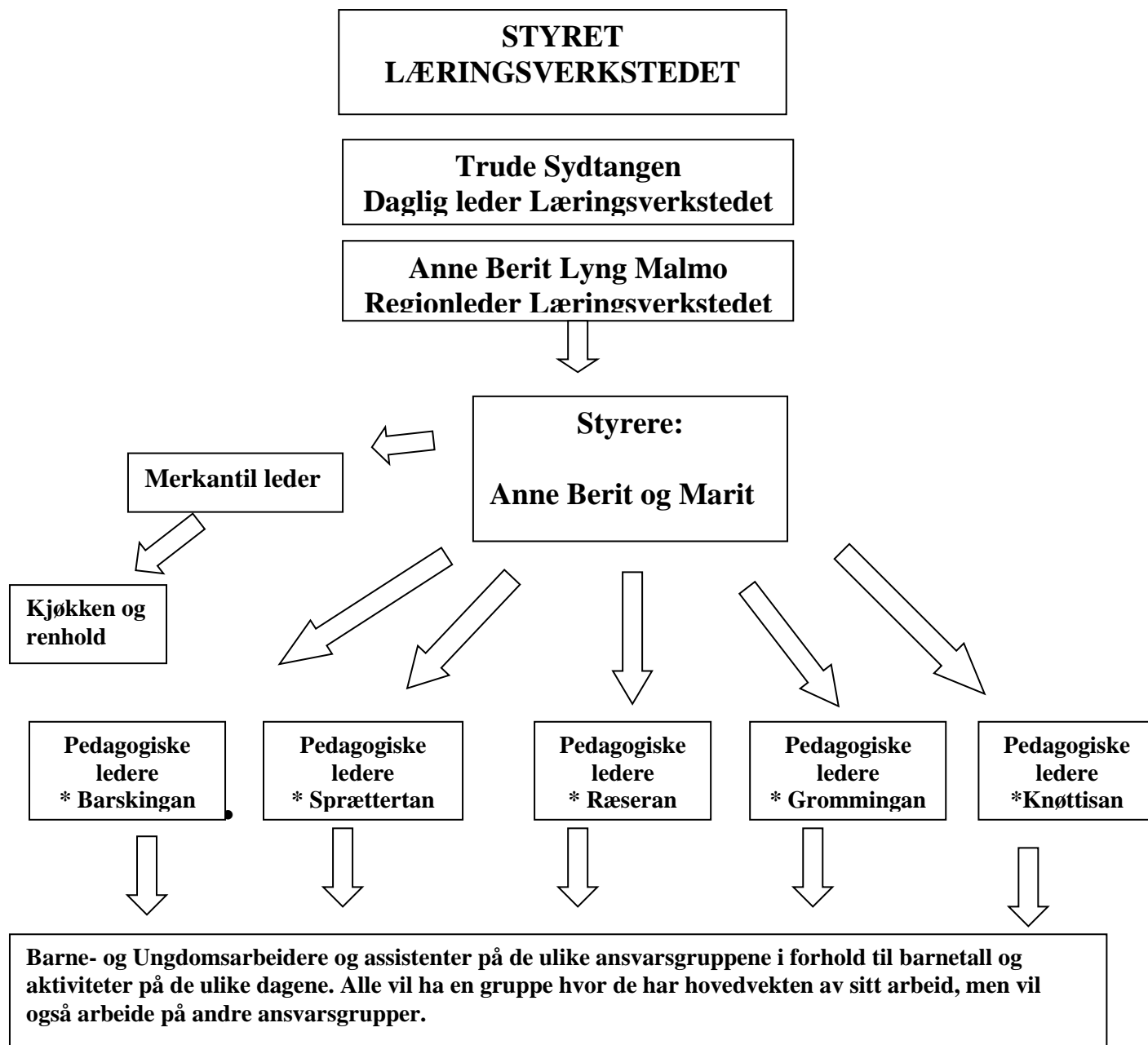
DEL 1: RAMMER OG FORUTSETNINGER

1.0. INNLEDNING

Det er mange forutsetninger og rammer for driften av en barnehage. Noen av dem er allerede beskrevet i forordet.

I tillegg velger vi her å skissere opp noen indre strukturer, samt samarbeidsrutiner med eksterne samarbeidspartnere.

1.1. ORGANISASJONSKART

1.2. BEMANNINGSSKISSE

Læringsverkstedet Knøttene Barnehage er en 2-basebarnehage med ca. 90 barnehageplasser. Denne 2-basedrifta drifta er delt i to baser som har en avdelingsløs organisering seg i mellom. De tre eldste barnegruppene har felles inngang og garderobeområde, deler praktisk ansvar og disponerer 1.etg og kjeller seg i mellom, mens de to yngste barnegruppene er samorganisert på samme måte i 2.etg.

Både p.g.a. denne driftsformen, men også fordi vi ønsker å delegere ansvar og myndighet til tjenestenivå nærmest mulig våre brukere, er organiseringen av personal og oppgaver noe annerledes i vår barnehage enn i andre.

Vi har en daglig leder som har det overordnede administrative, økonomiske, personalmessige og pedagogiske ansvaret. Denne stillingen er pr i dag delt mellom to personer. Innenfor den administrative delen av driften har vi i en merkantil leder.

Barnehagen har en mellom-ledergruppe som til enhver tid skal bestå av minimum 10 pedagogiske ledere. Disse har ansvar for hver sin gruppe barn:

«Barskingan»	-5-åringene.	«Grommingan»	- 2-åringene.
«Sprættertan»	- 4-åringene.	«Knøttisan»	- 0-1-åringene
«Ræseran»	- 3-åringene.		

Noen år vil det være hensiktsmessig å dele inn en eller flere av disse gruppene i to mindre grupper i en 🌟 -gruppe og en 🌞 -gruppe, med hver sin pedagogiske leder.

I tillegg ansettes pedagogisk personale i forhold til det som anses som nødvendig for organiseringen av virksomheten på en faglig og organisatorisk god måte.

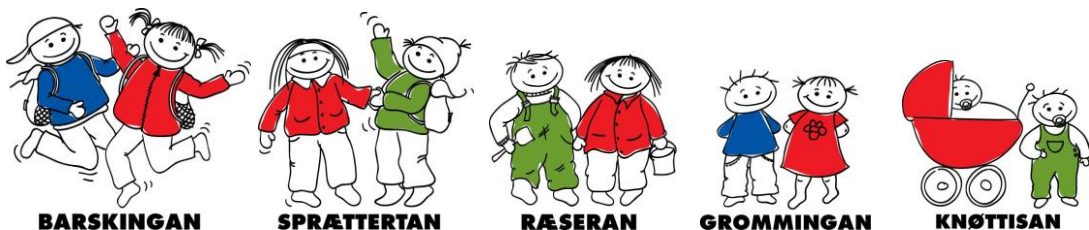
Alle våre pedagoger har i tillegg til de pedagogiske oppgaver og lederansvar som i utgangspunktet ligger i stillingen, et definert fagansvar som favner hele barnehagen. Dette utdypes under pkt.2.2: Rammeplanens fagområder og Læringsverkstedets pedagogiske konsept.

Antall assistenter på barnegruppene vil til enhver tid stå i forhold til antall barn på gruppen den aktuelle dagen. Både pedagoger og assistenter vil i tillegg til å høre til en bestemt barnegruppe, også måtte ta ansvar på andre grupper når behovet tilsier det.

Vi har til enhver tid minst 5 vikarer knyttet til virksomheten. Vi prioriterer lett tilgjengelige vikarer som kan arbeide på alle grupper. I tillegg ser vi på mulighetene for å kunne knytte til oss fagfolk med ulik bakgrunn for kortere eller lengre perioder.

I.o.m. at vi har hatt en sterk økning av andelen små barn i barnehagen de senere årene ser vi et økende behov for ekstra hender og fang på slutten av en lang barnehagedag. For å møte dette behovet har vi knyttet til oss noen studenter som ved behov kan bistå oss mellom kl. 14 og 16 enkelte dager, eller tar en kortvakt på morgenen.

I tillegg har barnehagen i tilknytning til barn med særskilte behov enkelte år ansatt spesialpedagog og/eller assistent fra kommunen.

DEL 2: VISJON, VERDIER OG LØFTER

2.1. VISJON

Læringsverkstedets visjon «Vi får verdens viktigste verdier til å vokse» og Knøttenes visjon «Med barnet i sentrum» er både synonyme og visjoner som utfyller hverandre.

Læringsverkstedets barnehager skal få verdens viktigste verdier til å vokse. «Vi» betyr at vi gjør dette sammen. «Verdens viktigste verdier» er barna våre, som skal forme fremtiden.

I arbeidet med nettopp barn, er det viktig at vi er opptatt av at de får vokse, i kunnskap og mestring, i trygghet og empati. For at barna skal få oppleve dette må vi som medarbeidere og fellesskap gjøre det samme. Å få verdens viktigste verdier til å vokse er en livslang oppgave.

«Gjennom gode dannelsingsprosesser settes barnet i stand til å håndtere livet ved at de utvikler evnen til å forholde seg prøvende og nysgjerrig til omverdenen og til å se seg selv som et verdifullt medlem av et større fellesskap» (Rammeplanen).

2.2. VERDIER

2.2.1 Leken og Ambisiøs

Vi i Læringsverkstedet Knøttene byr på oss selv og har det moro på jobb sammen med barna. Samtidig har vi klare mål i arbeidet – og kraft til å nå dem. Barnehagen er et sted for lek. Derfor må vi som arbeider der selv være lekne, nysgjerrige, åpne, uhøytidelige og tørre å by på oss selv. Slike voksne har barn behov for å være sammen med, foreldre behov for å snakke med og kolleger behov for å bli gjensidig inspirert av.

Leken må også ha retning og mening. Derfor kobler vi lekenheten med en tydelig ambisjon: Vi vil noe! Vi skal få til noe! Vi har ambisjoner både på barnas og egne vegne. Vi ønsker både som enkeltstående barnehage, og i fellesskap med alle Læringsverkstedets barnehager å bli stadig bedre – og å øke vår anerkjennelse for vår kvalitet og kompetanse. Vi tør å sette oss store mål.

2.2.2. Raus & Tydelig

Vi i Læringsverkstedet Knøttene har takhøyde, åpenhet og frihet, samtidig som vi erfarer at noen rammer er nødvendig for å skape trygghet på det å være raus. Raushet er en kjerneverdi hos oss, og vi har utviklet en delekultur – både innad i barnehagen, mellom barnehagene i Læringsverkstedet og ut til barnehager utenfor vår egen kjede.

Vi bestreber oss på å være lydhøre overfor andre – barn, foreldre, kolleger og offentlige instanser.

Romslighet skal prege oss i alt vi er og alt vi gjør. Men også raushet må balanseres. Hos oss betyr ikke raushet at det er fritt fram for alt. Barn trenger trygge rammer, og det gjør vi voksne også. Derfor er vi opptatt av tydelighet – tydelige voksne som setter grenser skaper trygge barn.

Vi voksne trenger også tydelige retninger og rammer for vårt arbeid i barnehagen. Rammer hemmer ikke kreativitet, de skaper en trygghet som frigjør kreativiteten. Derfor har vi en tydelig modell for drift, pedagogikk og organisering. Da kan vi væreause med hverandre, tørre å leke og evner å sette oss klare mål – og nå dem.

2.3. LØFTER

Vi har valgt å formulere løfter til de som er viktigst for vårt arbeid i barnehagen. Disse løftene beskriver hva vi skal strekke oss etter, og hva vi skal levere: Våre barn er morgendagens helter – de skal bli gode mennesker, verdifulle bidragsyttere i samfunnet og løse framtidens utfordringer.

2.3.1. Til barna:

«Jeg har et hjerte for deg, så du kan bli den beste utgaven av deg selv»

Vi skal være varme mennesker som ser hvert enkelt barn, og vi gleder oss over å se deg vokse i alle ordets betydninger. Du skal ikke bare ha en fysisk plass i barnehagen – du skal også ha en plass i hjertet vårt.

Årene i barnehagen er blant de viktigste i livet ditt. Her skal du leke og lære, få venner og oppøve sosiale ferdigheter – og kjenne deg verdifull. Ikke alle kan bli best i alt, men alle kan bli best på å være seg selv.

Vår oppgave er, sammen med hjemmet, å bidra til at du blir så trygg, nysgjerrig og glad som bare du selv kan være.

«I den nye formålsparagrafen i barnehageloven, er begrepet oppdragelse erstattet med danning – som er et videre begrep. Med danning menes det som skjer i barnets samspill med omgivelsene. Danning er en kontinuerlig prosess som forutsetter refleksjon og som foregår hele livet» (Stortingsmelding nr. 41, Kvalitet i barnehagen).

2.3.2. Til foreldre / foresatte

«Vårt mål er sammen å skape en sosial læringsarena som setter spor.»

Vi vet at en god barnehage handler om samspill – mellom voksne og barn, mellom medarbeider og foreldre. Vi kan bare lykkes sammen.

Vår felles oppgave er å skape en arena der barnet kan vokse i trygghet, glede og mestring. Det handler om sosiale ferdigheter – om å hjelpe andre barn, leke med dem, trøste dem og rose dem. I tillegg handler det om læring, både fysisk og faglig.

Da barna er hos oss i disse kanskje viktigste årene av livet, hvor grunnleggende ferdigheter skal læres og sosiale evner skal utvikles – vil livet her sette gode spor. Vi vil at alt det de får hos oss skal gi dem lyst til å ta for seg av livet og bidra til evnen til å mestre det.

«Foreldrenes medvirkning er nedfelt i barnehageloven - og for å sikre samarbeidet med barnas hjem skal hver barnehage ha et foreldreråd og et samarbeidsutvalg» (Barnehageloven § 4).

2.3.3. Til våre medarbeidere

«Hos oss har du alle muligheter til å utvikle deg faglig og menneskelig, og gjøre verdens viktigste jobb på en best mulig måte»

Vi ønsker medarbeidere som ønsker å bidra og gi av seg selv, evner å lytte til andre, dele erfaringer og styrke felles ambisjoner.

Vi tror på det å gi mennesker muligheter. Hos oss får ingen alt lagt rett opp i hendene, Vi ønsker å arbeide med mennesker i kontinuerlig utvikling. Både faglig og menneskelig er det alltid mye å lære. Viljen til hele tiden å bli bedre er en forutsetning for alle som arbeider ved Læringsverkstedet Knøttene.

Vi arbeider systematisk med å heve kunnskapen både hos leder og medarbeidere, slik at alle skal være faglig oppdaterte til enhver tid. Læringsverkstedet har et eget akademi som ivaretar dette.

Akademiet med kursopplegg og faglige samlinger er vår felles faglige plattform og all kompetanseheving bygger på denne. I tillegg samarbeider vi med eksterne kompetansmiljøer.

Kompetente og reflekterte ansatte bidrar til en kontinuerlig utvikling av innholdet i barnehagen, og sikrer kvaliteten i barnehagen vår.

2.3.4. Til kommunene

«Vårt mål er å være en god lagspiller til beste for barna»

Læringsverkstedet Knøttene lokalt og Læringsverkstedet som kjede ønsker å fokusere på at vi er en del av et lag. Vi skal bidra til at kommunen når sine mål på barnehageområdet, involvere og informere, slik at vi oppfattes som en verdifull aktør og samarbeidspartner.

For å kvalitetssikre og ivareta barns utvikling, læring og oppvekstvilkår samarbeider vi med de ulike hjelpeinstansene i kommunen.

Våre barn er morgendagens helter – de skal bli gode mennesker, verdifulle bidragsyttere i samfunnet og løse framtidens utfordringer.

DEL 3: LÆRINGSVERKSTEDETS PEDGOGIKK

Vår pedagogikk favner alt fra de overordnede prinsippene til detaljerte opplegg for temaer innenfor de ulike fagområdene i Rammeplanen.

«Barnehagen skal gi barn mulighet for lek, livsutfoldelse og meningsfylte opplevelser og aktiviteter» (Barnehageloven § 2).

3.1. SENTRALE ELEMENTER

3.1.1. Lekende læring

Overordnet alt vi mener er viktig for våre barn, står LEK. Vi vil at kunnskap og kompetanse skal lekes inn i barna, enten vi er fysisk aktive i naturen eller holder på med dans, tegning, matte osv. LEK gjør læring morsomt, naturlig og lett å mestre. Gjennom lek får barna trent sosiale ferdigheter, empati og bygd opp sin selvfølelse.

3.1.2. Samspill

Samspill med andre er avgjørende for barns utvikling. Fellesskapet i barnehagen er en av de viktigste læringsarenaene når det gjelder sosiale ferdigheter. Her skal de finne løsninger sammen, lytte og forstå andre, hevde egne meninger og kunne uttrykke egne behov med trygghet.

3.1.3. Mestring

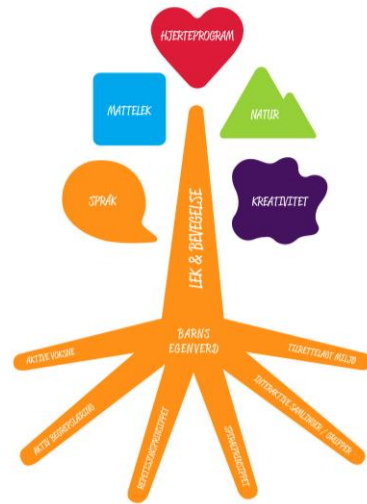
I barnehagen skal vi gi barna troen på seg selv og andre. Gleden ved å strekke seg, klare nye ting og kjenne mestringfølelse er viktig ballast å ha med seg videre i livet. Derfor vil barna hos oss få utfordringer som krever noe av dem, med støtte og trygghet slik at de tør å utfordre seg selv. Vi ønsker at alle barn skal lykkes med noe hver dag – hver enkelt skal kjenne seg sett og anerkjent.

«Barnehagen skal støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær og gi utfordringer med utgangspunkt i barnas interesser, kunnskaper og ferdigheter» (Barnehageloven § 2).

3.2. LÆRINGSVERKSTEDET – TREET

Vår verdiplattform, sammen med «Lov om barnehager» og «Rammeplanen» danner grunnlaget for det pedagogiske arbeidet i barnehagen. Dette har vi implementert i en pedagogisk modell:

Lekende læring, samspill og mestring

I denne modellen har vi tatt med de viktigste særtrekkene i vår pedagogikk:

3.2.1 Barnets egenverd

Sentralt i vårt pedagogiske arbeid står barnets egenverd. Hvert enkelt barn er kompetente og har mange iboende ressurser som skal få komme til uttrykk gjennom barnehagedagen. Barnas egen nysgjerrighet og undring legger grunnlaget for livslang læring.

Barna skal få støtte i å uttrykke seg, bli synlige og ha en medvirkning i sosiale sammenhenger. Det handler om å gi barna rom, både i fysisk og psykisk forstand, til å uttrykke seg sammen med andre. Hvert enkelt barn skal oppleve å bli sett, hørt og forstått av anerkjennende, tydelige og ansvarsfulle voksne.

«Barn i barnehagen har rett til å gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet. Barn skal jevnlig få mulighet til aktiv deltagelse i planlegging og vurdering av barnehagens virksomhet. Barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet» (Barnehageloven § 3).

3.2.2. Aktive voksne

Aktive voksne er sentralt hos en Læringsverkstedet barnehage. Voksne som ser hvert enkelt barn og bryr seg om det barna ønsker å formidle.

Vi ønsker at de voksne hos oss skal være levende interessert i barnekulturen, og se på seg selv som bevisste formidlere av verdier, kunnskap og holdninger i samspill med hvert enkelt barn.

Kvaliteten på samspillet mellom barna og personalet er avgjørende for barnas utbytte og opplevelse av barnehagetilbudet. Aktive og tydelige voksne er derfor en viktig forutsetning for å kunne skape et varmt og inkluderende sosialt miljø. Inkludering og likeverd er sentralt i barnehagens verdigrunnlag og skal prege personalets arbeid og samspill med barna.

3.2.3. Repetisjonsprinsippet

Barna skal i følge Rammeplanen «oppleve gleden ved gjenkjenning». Dette blir hos oss ivaretatt ved at vi systematisk repeterer det vi jobber med. Dette kaller vi «repetisjonsprinsippet». Temaene blir gjentatt jevnlig slik at de «sitter i kroppen» og barna opplever mestringsglede.

3.2.4. Spiralprinsippet

Vi benytter det såkalte «spiralprinsippet» for å sikre progresjon i barnehagehverdagen. Barna skal få oppleve å lykkes på nytt med kjente temaer. Samtidig skal «spiralen» utvides, ny kunnskap og ferdigheter bygger på det barna vet og kjenner fra før. På denne måten ønsker vi at barna skal oppleve gleden ved å strekke seg.

3.2.5. Aktiv begrepslæring

Sentralt i Læringsverkstedet er «Aktiv begrepslæring». Barn skal lære hverdagsbegreper i de ulike praktiske situasjoner i barnehagen. Det er viktig at barna får oppleve ord i konkrete situasjoner og at de får bruke så mange sanser som mulig i begrepsinnlæringen.

I aktiv begrepslæring leker vi også med språket og dets forside ved bruk av ulike konkrete. Barna lærer i samspill med andre og får selv en erfaring ved å bruke språket knyttet til samspillsituasjoner og bruk av et rikt utvalg av pedagogisk materiale.

3.2.6. Interaktive samlinger og grupper

Samlingene våre skal være morsomme og interaktive, vi ønsker at de preges så mye som mulig av et aktivt samspill mellom barn og voksne. Selv om samlingene også består av noen faste elementer og innslag, skal de være engasjerende, morsomme og fange barnas oppmerksomhet på en positiv måte.

Vi legger vekt på å dele barna inn i smågrupper for å kunne legge til rette for både individuell tilpasning og mestring – men også få oppleve god gruppedynamikk. Hovedmålet med gruppene er å få et nært fellesskap, oppleve trygghet og omsorg – og at hvert barn skal bli sett. I tillegg får barna bearbeidet dagens tema på en morsom og engasjerende måte sammen med en liten gruppe barn.

3.2.7 Tilrettelagt miljø

Rammeplanen påpeker at barna skal få tilgang til et bredt spekter av materiell som stimulerer til lek og utforskning. Som Læringsverkstedbarnehage har vi god tilgang til spennende pedagogiske leker og materiell som underbygger barnas nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær. Vi ønsker at barna skal få utfordringer som tar utgangspunkt i deres interesser, kunnskaper og ferdigheter.

Vi har en bevissthet i forhold til hvordan vi innreder barnehagene våre for å ivareta og stimulere den gode leken, barns mestringsopplevelser og muligheten for medvirkning i egen hverdag.

3.3. FAGOMRÅDENE

I Rammeplanen for barnehager er det definert sju fagområder, som til sammen skal dekke et vidt læringsfelt:

- Kropp, bevegelse og helse
- Natur, miljø og teknikk
- Antall, rom og form
- Nærmiljø og samfunn
- Etikk, religion og filosofi
- Kunst, kultur og kreativitet
- Kommunikasjon, språk og tekst

Fagområdene vil sjelden opptre isolert i en barnehage. I f.eks. et temaopplegg, en hverdagsaktivitet eller en tur vil naturlig flere områder bli berørt. I sosialt samspill og lek oppstår spontane situasjoner og kommunikasjon knyttet til alle fagområdene. Vi har valgt å legge de opprinnelige sju fagområdene inn i fem – og bygget det pedagogiske innholdet hver uke og måned knyttet til disse temaene:

- Hjerteprogrammet
- Natur
- Kreativitet
- Språk
- Mattelek

For å illustrere de ulike temaene, gjøre dem gjenkjennbare og morsomme både for barna, foresatte og personalet har vi gitt hver av dem en visuell figur i tillegg til navnet. Vi har også laget typene «Leke-Liv», «Hjertrud», «Ute-Mons», «Beveg-Else», «Farge-Paletta», «Rime-Rolf» og «Telle-Tariq» som benyttes aktivt sammen med barna.

Hos oss på Læringsverkstedet Knøttene har vi delt inn barna i aldershomogene grupper, og har derfor laget oss en egen progresjonsplan innenfor hvert tema / fagområde. Ut fra disse lages så månedsplanene og vi lager ferdig samlingsstunder med tilhørende bokser som står klare til bruk.

På tvers av disse temaene / fagområdene organiseres det ukes- og månedsprosjekter hvor disse er integrert.

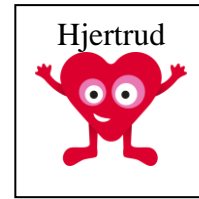
Som tidligere nevnt, står LEK overordnet alt vi mener er viktig for våre barn.. Vi vil at kunnskap og kompetanse skal lekes inn i barna, uansett hvilket fagområde / tema som er aktuelt.

LEKEN gjør læringen morsom, naturlig og lettere å mestre. Gjennom LEK får barna trent sosiale ferdigheter, empati og selvfølelse – samtidig som den stimulerer naturlig fantasi, kreativitet og læring.

LEK og BEVEGELSE henger tett sammen og er derfor representert i alle tema / fagområder hos oss.

3.3.1. Hjerte

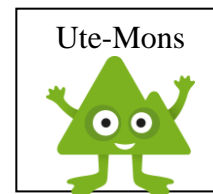
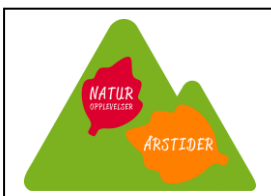
Hjertet er symbolet vårt for fagområdene som i Rammeplanen heter etikk, religion og filosofi – samt nærmiljø og samfunn. Alt dette inngår i «Hjerteprogrammet», men dette temaet favner videre hos oss. Aller mest er vi nemlig opptatt av at barna skal utvikle forståelse for andre, toleranse, omsorgsevne, selvfølelse, trygghet og mestring. «Hjerteprogrammet» skal utvikle barna som individer og som en del av et fellesskap. Dette krever mye av våre medarbeidere. I tillegg til faglig kunnskap og pedagogisk skoling, må de inneha de avgjørende menneskelige egenskapene som gir barna trygghet og sosiale ferdigheter.

I temaområde «Hjerte» sikrer vi også at barna blir kjent med lokalmiljø og samfunn. De får kjennskap til kristne høytider og andre religioner som er representert i barnegruppen. Dermed erfarer de at grunnleggende spørsmål er vesentlige, at disse kan ha flere svar og at de selv gis rom for undring.

Barna skal lære hvordan de får, og holder på, en venn – og det å kunne være venn med mange.

«Hjerteprogrammet» handler ikke bare om de nære ting, men også om internasjonal solidaritet. Det handler om rettferdighet, noe barn er veldig opptatt av.

3.3.2. Natur

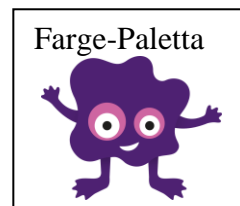
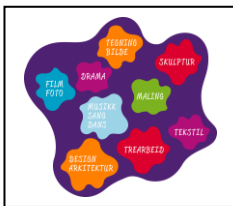
Med ordtaket ”Kjennskap skaper vennskap” i ryggen ser vi det som særdeles viktig at ungene får anledning til å møte naturen – og at de får gjøre sine oppdagelser og erfaringer med alle sanser, i ro og mak og ut fra egne forutsetninger.

Vi ønsker å gi ungene grunnleggende forståelse for sammenhengen i naturen, lære dem å bli glad i naturen og stimulere til aktiviteter og opplevelser i natur og nærmiljø. Ungene skal utvikle sin respekt for og tilhørighet til naturen og lære å ta vare på naturens mangfold.

Den motoriske utviklingen blir naturlig stimulert i løpet av en dag preget av uteaktivitet og friluftsliv.

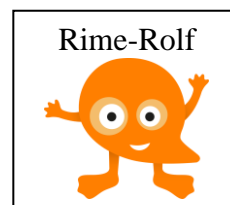
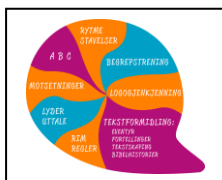
Uterommet gir oss et mangfold av muligheter til aktiviteter, stimuli, opplevelser og samhandling. Det gjelder å lære barna å gradvis bli glad i utelivet fra de er helt små, samtidig som vi voksne må ha en bevissthet rundt uterommet og uteaktivitetenes store verdi. Medarbeidere hos oss må rett og slett trives i frisk luft.

3.3.3. Kreativitet

Vi ønsker at våre barn skal få utfolde seg gjennom sang, drama, tegning, forming, film, lek, musikk, dans, fortelling osv. Å stimulere til barnas fantasi og skaperglede er en viktig oppgave i barnehagen, De skal både få oppleve gleden ved å skape noe selv, samtidig som de skal lære seg å ta i mot og dele opplevelser og prosesser med andre. «Vi blir født som originaler og dør som kopier» sies det. Vår jobb er å sørge for at det originale utvikler seg, verdsettes og tas vare på. Tryggheten og gleden det gir å utfolde seg er viktig for ethvert individ – og blir en verdifull ballast for barna videre i livet. Kunst, kultur og estetikk skal trekkes inn i barnehagen vår – og fantasien skal gis næring og ideene vinger.

3.3.4. Språk

Språket er nøkkelen til mye, og inngår i all aktivitet i barnehagen. Kommunikasjon fordrer evnen til å motta og tolke budskap, og selv være avsender. Å samtale om opplevelser, tanker og følelser er nødvendig for utvikling av et rikt språk – slik et rikt språk er nødvendig for å håndtere og bearbeide følelser.

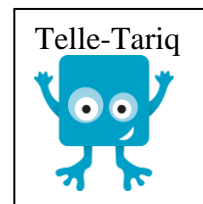
Å kunne oversette ikke-verbal kommunikasjon til språk, begreper og dermed forståelse - er avgjørende for barns evne til å utvikle omsorg og innlevelse.

Lek er også sentralt i utviklingen av språk og språkforståelse. Vi leker med rim og regler, rytme og stavelser, lyder og uttale, skrift og fortellinger.

Fokus på språket har vi også når barna holder på med andre ting en språk, f.eks. når de tegner, leker sammen, er på tur eller holder på med tall, mengder og form.

Barna liker gjentakelser og vi lærer sanger og regler utenat og leker oss med språket.

3.3.5. Mattelek

Ja, vi kaller det helt enkelt for mattelek – for matte skal være positivt og lekende. Hvis vi er gode til å la barna leke seg med tall, rom og former på en positiv måte i barnehagen – vil kanskje flere barn like matte også oppover i skoleårene.

Vi opplever at barn er naturlig nysgjerrige på og opptatt av tall, telling, rekkefølger, størst og minst, øverst og nederst allerede tidlig i barnehagealder. Denne nysgjerrigheten ønsker vi å dyrke både når matte står på «timeplanen» og når vi holder på med andre ting. Matte-elementer finner vi hvor enn vi snur oss, vi kan telle, måle og sammenligne både når vi er ute og inne – og på våre mange turer.

DEL 4: KVALITETSSTANDARDER

Våre kvalitetsstandarder:

For å levere et servicenivå som tilsvarer våre ambisjoner i visjonen, verdier og løfter har vi tre kvalitetsstandarder. Disse kvalitetsstandardene har tre hensikter:

- Når vi skal ta avgjørelser
- Prioritere våre ressurser
- Måle og evaluere at vi faktisk leverer

Trygghet

Vårt ansvar	Mitt ansvar
Vi ser barnet og legger til rette for at det har venner	Jeg ser barnet og legger til rette for at det har venner
Vi ivaretar sikkerheten inne og ute	Jeg ivaretar sikkerheten inne og ute
Vi har gode rutiner som følges	Jeg kan rutinene og følger dem
Vi har beredskapsplaner og trener på å håndtere ulike situasjoner	Jeg kan beredskapsplanene og trener på å håndtere ulike situasjoner
Vi har det ryddig og ordentlig på inne- og uteområdet	Jeg tar ansvar for at det er ryddig og ordentlig på inne- og uteområdet

Varme mennesker

Vårt ansvar	Mitt ansvar
Vi møter deg med smil og øyekontakt	Jeg møter deg med smil og øyekontakt
Vi behandler våre medarbeidere slik vi vil de skal behandle barna og foreldre / foresatte	Jeg behandler mine kollegaer slik jeg vil vi skal behandle barna og foreldre / foresatte
Vi skal ha det gøy i barnehagen for barn og voksne	Jeg skal bidra til at det er gøy for barn og voksne i barnehagen
Vi skal skape positive opplevelser som setter gode spor	Jeg skal skape positive opplevelser som setter gode spor
Vi har hjerte for det vi driver med	Jeg har hjerte for det jeg driver med

Faglig best

Vårt ansvar	Mitt ansvar
Vi skal legge til rette for at barna skal utvikle seg, mestre og lære	Jeg skal legge til rette for at barna skal utvikle seg, mestre og lære
Vi skal videreutvikle, gjennomføre og evaluere Læringsverkstedet sin pedagogikk	Jeg skal bidra til å videreutvikle, gjennomføre og evaluere Læringsverkstedet sin pedagogikk
Vi har lokalt engasjement	Jeg har lokalt engasjement
Vi legger til rette for felles opplæring og kunnskapsdeling	Jeg deltar i felles opplæring og kunnskapsdeling
Vi har mye leker og materiell av god kvalitet i våre barnehager	Jeg tar vare på lekene og materiellet i barnehagen

DEL 5: PRAKTISK ORGANISERING

6.1. ÅPNINGSTID

Vår åpningstid er 06.15 -17.00.

De ulike barnegruppene er innenfor den to-delte organiseringa noe sammen før kl 8.30 og etter kl 14.30. I tidsrommet mellom har de ulike gruppene aktiviteter hver for seg.

6.2. DAGSRYTMEN

Vi har fleksibel dagsrytme i barnehagen, men noen rammer er allikevel nødvendige:

- Innen kl. 09.00 ønsker vi å ha mottatt beskjed om fravær etc.
- På turdager går vi fra barnehagen 09.30. Alle må da være startklare.

Dagsrytmen på en ”gjennomsnittsdag” i barnehagen – store barn (R/S/B)

06.15-10.00 Ankomst

Alle barn innenfor de tre grupperingene benytter samme inngang og kler av seg i garderoben.

NB: Fottøy settes i grovgarderoben! Foreldrene blir med barna inn i barnehagen og tar avskjed der.

07.00-08.30 Frokost

Barna har smørsmål tid i grupper. Vi forsøker å rydde etter oss selv. Foreldre er velkomne til å ta en kopp te / kaffe som står ferdig. Husk at hvis vi skal kunne avslutte frokosten kl 09.00, må barn som skal spise frokost komme i god tid før.

06.45-09.20 Frileik (inne)

Leik etter eget ønske med de muligheter som ligger i rom, leiker og utstyr. De voksne går aktivt inn i leiken når dette er ønskelig / naturlig, og skal være observante i forhold til barnas leik.

09.20 Rydding

Vi rydder sammen og alle deltar til jobben er gjort.

09.30 Samlingsstund m/etterfølgende gruppeaktiviteter

Vi har samlingsstund gruppevis alle dager. På gruppesamlingsstundene følger vi Læringsverkstedets pedagogiske konsept og vår egen utarbeidede progresjonsplan. Vi skifter mellom de ulike fagdage (Hjerte, Natur, Språk, Matte og Kreativitet), og har ferdig utarbeidede opplegg for en lengre periode av gangen. I forlengelsen av samlingene har vi ulike gruppeaktiviteter knyttet opp mot samme fagområde. De yngste har naturlig nok kortere og færre samlinger og gruppeaktiviteter.

11.00 Håndvask (og evt. dogåing)

11.15 Måltid

Barna og voksne sitter gruppevis ved bordet. Med hendene i fanget synger vi bordvers og sier ”vær-så-god”. Vi har varmt måltid eller brødmåltid og øver på å be om å få sendt mat, smører på selv eller får hjelp. Måltidet benyttes til gode samtaler med barna. Vi takker for maten og rydder etter oss selv.

12.00 Do-gåing (bleieskift)

De fleste går nå på do. (De minste blir byttet bleie på før leik /soving).

Påkledning

Vi går i små grupper ut i garderoben, slik det blir det en oversiktlig og trivelig situasjon. Barna prøver å greie mye selv alt etter alder og modenhet. Holde orden på eget tøy prøver vi også at de skal klare, og det er lettere å hjelpe dem å lære seg dette hvis tøyet er merket!

12.30 Uteleik / Inneleik

Ofte er vi ute resten av dagen. De eldste er ofte i ”Knøtteskogen” eller ”Storleikeplassen” etter mat – og fram til ca. kl. 15.30

14.00 To-måltid

Barna får et lett måltid m/f.eks. knekkebrød, havregryn, grove vafler frukt / grønt o.l. Vi spise ute eller inne - væravhengig.

16.00 Fruktmåltid

----- 17.00 Henting

Dagsrytmen på en gjennomsnitts-turdag

08.30 Påkledning

Vi går i små grupper ut i garderoben, slik det blir det en oversiktlig og trivelig situasjon. Barna prøver å greie mye selv alt etter alder og modenhet. Holde orden på eget tøy prøver vi også at de skal klare, og det er lettere å hjelpe dem å lære seg dette hvis tøyet er merket!

09.30 Oppstart.

Vi går fra barnehagen mot turmålet – men veien dit er også en viktig del av målet! Regler underveis er å forholde seg til trafikken, de faste stoppe-stedene og at barna følger de avtaler som er faste og de som blir gjort underveis.

Ankomst turmålet.

Barna setter fra seg sekkene på fast plass. Fri-leik og utforskning av området.

11.15 Måltid.

Vi samler oss da i en eller flere grupper. Påsmurt brødskive eller varmmat. **”Bordskikk” er viktig også på tur, og samtaler og trivsel er selvfølge også det.** Barna pakker selv sekkene sine etter at de har spist.

Frileik/tilrettelagt aktivitet.

Mer voksendeltagelse enn før mat – alt avh. av hva de holder på med – og om det er spesielle ting vi har på planen.

Før eller etter måltidet: Samlings-stund

Emne i forbindelse med årstid/gjennomgangstema.

13.30 Veien heim.

Vi går delvis i grupper, men har et felles stopp og spiser 2-måltid.

14.30 Ankomst barnehagen.

Noen ganger er vi i ”Knøtteskogen”, på uteleikeplassen eller inne. Vi sjekker om barna må skifte klær, og prøver å få dem til å utvikle et ansvar for å kjenne etter og ta del-ansvar for dette selv. Stor-sekken må tømmes og klargjøres til neste dag, en voksen gjør dette.

Dagsrytmen på en ”gjennomsnittsdag” i barnehagen – små barn (K/G)

06.15-10.00 Ankomst

Alle barn innenfor de to grupperingene benytter samme inngang og kler av seg i garderoben.

NB: Fottøy settes i grovgarderoben! Foreldrene blir med barna inn i barnehagen og tar avskjed der.

De som kommer mellom kl. 06.15 – 06.30 leveres i 1.etg.

07.00-09.00 Frokost

Det serveres ferdigsmurt brødskive. Foreldre er velkomne til å ta en kopp te / kaffe som står ferdig. Husk at hvis vi skal kunne avslutte frokosten kl. 09.00, må barn som skal spise frokost komme i god tid før.

06.45-08.30 Frileik (inne)

Leik etter eget ønske med de muligheter som ligger i rom, leiker og utstyr. De voksne går aktivt inn i leiken når dette er ønskelig / naturlig, og skal være observante i forhold til barnas leik.

08.20 Rydding

Vi rydder sammen og alle deltar til jobben er gjort.

08.30 Påkledning

Vi går i små grupper ut i garderoben, slik det blir det en oversiktlig og trivelig situasjon. Barna prøver litt selv. Husk: Merk alt av klær og utstyr!

08.30-10.30 Frileik ute

Vi leiker på barnehagens uteområde eller går på en tusletur i nærområdet.

10.45 Samlingsstund

Vi har samlingsstund gruppevis alle dager. På gruppesamlingsstundene følger vi Læringsverkstedets pedagogiske konsept og vår egen utarbeidede progresjonsplan. Vi skifter mellom de ulike fagdage (Hjerte, Natur, Språk, Matte og Kreativitet), og har ferdig utarbeidede opplegg for en lengre periode av gangen. En gang pr uke har Grommingan samlingsstund kl. 9.30, med påfølgende gruppeaktiviteter knyttet opp mot samme fagområde.

11.00 Håndvask (og evt. dogåing)

11.15 Måltid

Barna og voksne sitter gruppevis ved bordet. Med hendene i fanget synger vi bordvers og sier ”vær-så-god”. Måltidet benyttes til gode samtaler med barna. Vi takker for maten.

12.00 Bleieskift/dogåing

Barna blir byttet bleie på før soving / avslapping. Noen går på do / øver på dogåing.

Soving

Barnehagen har egne vogner / senger som barna sover i.

12.30 Uteleik / Inneleik

Det varierer om vi er ute eller inne på ettermiddagen alt etter barnas behov.

14.00 To-måltid

Barna får et lett måltid m/f.eks. knekkebrød, havregryn, grove vafler frukt / grønt o.l. Vi spise ute eller inne, væravhengig.

16.00 Fruktmåltid

----- 17.00 Henting

DEL 6: RESULTAT OG VURDERING

Vi foretar en vurdering av vår virksomhet minimum to ganger i året.

Det foreligger rutiner for fortløpende evaluering av det pedagogiske innholdet. Herunder både hovedmålsettinger, aktiviteter og daglige situasjoner.

6.1. HVEM SKAL VURDERE?

Personalet, barn og foreldre er viktige deltagere i vurderingen.

6.2. HVA SKAL VURDERES?

Målene vi er kommet fram til i virksomhetsplanen skal være retningsgivende for hva som i hovedtrekk skal vurderes.

Foreldrene og personalet vurderer i forhold til sine roller. Hvordan de fra sitt ståsted ser at barnehagen arbeider for å nå sine mål. Hva utvikler seg positivt? Hva fungerer ikke? Hva kan gjøres bedre? Hvordan?

6.3. HVORDAN VURDERER VI?

- * Barnas umiddelbare tilbakemeldinger / tekstskaping
- * Barne-intervju / ”Barn i fokus”
- * Foreldresamtaler, foreldremøter
- * Ulike observasjonsskjema
- * Gruppemøter, ledermøter, basemøter, personalmøter, planleggingsdager
- * Teamsamtaler
- * Brukerundersøkelser

Vurdering er et redskap for virksomheten til å måle om vi er på rett vei mot målene.

Det er et middel til stadige forbedringer og dokumentasjon på det viktige arbeidet vi gjør i barnehagen.

Vurderingen legger grunnlag for neste års planer.

DEL 7: SAMARBEID

7.1. BRUKERVENNLIGHET / FLEKSIBILITET

Læringsverkstedet Knøttene Barnehage ønsker å være brukervennlig og fleksibel. Dette innebærer bl.a. at vi så langt vi har praktisk og pedagogisk mulighet prøver å tilpasse oss det behovet den enkelte familie har i forhold til det tilbudet vi gir. Vi kan i dag tilby det meste innen type plasstildelinger fordelt på hele dager. Det kan også være mulighet for kjøp av ekstradager.

Vi legger også vekt på å imøtekomme individuelle behov hos det enkelte barn / familie på andre områder – med siktemål på det beste for barnet.

7.2. FORELDRESAMARBEID

Vi ønsker å skape et miljø som er preget av åpenhet, trygghet og tillit. Foreldrene skal oppleve barnehagen som et sted hvor barnets egenart blir tatt vare på, samtidig som det får utvikle seg i lek og samvær med andre barn.

Hver høst arrangeres en sosial kveld for foreldre og barn på hver barnegruppe. Dere møtes etter barnehagens stengetid til en uformell ettermiddagsstund som avsluttes med felles kveldsmat. Foreldrene er hovedansvarlig for disse kveldene og bestemmer selv om de vil ha flere slike kvelder i året. Slik ønsker vi å bidra til at foreldrene blir bedre kjent med hverandre, og får møte hverandre i en mer uformell setting enn ellers.

Vi vil arbeide fortløpende med å utvikle foreldresamarbeidet vårt på alle områder og i alle situasjoner. Vi ønsker at foreldrene skal være aktive premissleverandører i utviklingen av vårt barnehagetilbud gjennom å komme med ideer, forslag og synspunkter på det arbeidet vi gjør.

Den daglige kontakten morgen og ettermiddag er den hyppigste og mest grunnleggende samarbeidsformen og samarbeidsarenaen. Vi legger vekt på at alle skal bli tatt i mot på en trivelig måte, at informasjon skal kunne utveksles og både positive og mer kritiske tilbakemeldinger (begge veier) skal kunne overbringes.

Vi vil også arbeide med å videreutvikle foreldresamtalene våre, slik at utbyttet blir best mulig for både foreldre og personale. I foreldresamtalene kan vi i ro og fred snakke sammen om det enkelte barnet, uten at barnet selv er til stede, hvordan det har det i barnehagen og hjemme, hvordan det utvikler seg på ulike områder og andre ting som opptar enten foreldre eller personalet.

Vi har også noen flere mer formelle samarbeidsformer i barnehagen. Vi arrangerer vanligvis to foreldremøter for hver barnegruppe hvert år, i august / september og i februar / mars. På disse møtene vises glimt fra barnehagehverdagen via bilder og film. Aktuelle tema og elementer fra Årsplan og Virksomhetsplan belyses også via dette, i tillegg til at det jobbes via gruppearbeid på alle foreldremøter. Vi har etter innspill fra foreldre og behandling i SU valgt å ikke avholde «storforeldremøte» med alle foreldre i barnehagen, men satse på foreldremøter i våre aldershomogene barnegrupper. Slik ønsker vi å nå foreldrene nærmest mulig deres barn, samtidig som vi skaper nettverk mellom foreldre med barn i samme utviklingsfase.

Barnehagen har et foreldreråd (FR) som består av alle foreldre ved virksomheten. FR kan uttale seg om saker som er viktige i driften av barnehagen. Ut over dette velger FR selv hva de ønsker å engasjere seg i forhold til det tilbud som gis til deres barn.

I tillegg til FR skal barnehagen ha et samarbeidsutvalg (SU). Dette består av to representanter fra hhv foreldre, personale og eiere. Det velges leder, sekretær og kasserer. Daglig leder er saksbehandler, har tale- og forslagsrett, men ikke stemmerett. SU ivaretar samarbeidet mellom foreldre, personale og eiere. SU er et rådgivende organ og skal forelegges saker som anses som viktige for den daglige drift, og gi sin uttalelse før saker avgjøres av virksomhetens eierstyre.

Vi legger stor vekt på foreldremedvirkning. En metode for å oppnå dette er den tradisjonen barnehagen har på å organisere alle foreldre inn i ulike ansvarsgrupper. Disse gruppene har ansvar for hver sin aktivitet / arrangement i løpet av året og er selvstyrte.

I tillegg inviteres foreldre til å komme med innspill i barnehagevirksomheten generelt.

7.3. PLANLEGGINGSDAGER

Vi har i løpet av barnehageåret seks planleggingsdager. Disse brukes til kompetanseheving ved eksternt og intern kursing, planleggingsarbeid, evaluering og noe praktisk tilretteleggingsarbeid. Barnehagen er stengt disse dagene.

Så langt det er mulig prøver vi å legge de fleste av disse dagene til dager som også skolen har fri. Dette av hensyn til foreldre som har barn både i skole og barnehage. Oversikt over disse dagene deles ut ved starten av hvert barnehageår.

7.4. EKSTERNE SAMARBEIDSPARTNERE

7.4.1. Læringsverkstedet

Vi har som en Læringsverkstedet-barnehage tilgang til en administrasjon som server oss med mye innenfor økonomiske og administrative funksjoner. I tillegg til dette har vi en regionleder som har ekstra veilednings- og oppfølgingsansvar av oss.

Våre styrere er en del av et felles styrerkollegium med fellesmøter på Jessheim, i tillegg til møter felles for styrerne i vår region.

Faglig sett har vi gjennom Læringsverkstedets intranett bred tilgang på både administrative hjelpemidler og pedagogisk materiale. I tillegg har vi et bredt tilbud om kurs, både innenfor Læringsverkstedet og hos andre aktuelle kursholdere.

7.4.2. Private Barnehagers Landsforbund (PBL)

Gjennom vårt medlemskap i PBL kan vi være med på å påvirke og styrke rammevilkår for drift av privat barnehage, og dermed kvaliteten på tilbudet for barn og foreldre.

Vi har gjennom PBL-A (PBL's arbeidsgiverseksjon) en sentralt forhandlet tariffavtale.

PBL gir all den veiledning vi har behov for ang. drift av barnehage. Her når vi jurister, økonomer, datafolk, forsikringsfolk, mediekyndige – alt hva en barnehage trenger.

PBL har også et bredt utvalg av handelsavtaler som vi nyter godt av gjennom vårt medlemskap. Disse kommer i tillegg til de avtaler vi har gjennom å være en Læringsverkstedet-barnehage.

7.4.3. Verdal kommune

Ressurssenter oppvekst (ROS) har ansvar for barnehageområdet, både i forhold til fag / hjelpeinstanser og myndighetsutøvelse.

Vi deltar på styrer / rektormøter, ressursteam og i andre samarbeidsfora i oppvekstsektoren, og med hjelpeinstansene.

7.4.4. Skole

Verdal kommune har vedtatt en prosedyreplan for overgangen mellom barnehage og skole. I denne planen framgår det både hvordan skolene forplikter seg til å tilrettelegge denne viktige overgangen for barn og foreldre, samt hva som er barnehagens rolle og ansvar i denne perioden. Nærmere informasjon om dette vil bli gitt på foreldremøte. Planen finnes også på hjemmesida til Verdal kommune.

Foreldrene ved vår barnehage velger selv om de markerer avslutningen av barnehagetida med at barna er «Rosa-russ».

7.4.5. PPT (Pedagogisk Psykologisk Tjeneste)

Denne tjenesten har spesialpedagogiske rådgivere, logoped og psykolog tilgjengelig for både barnehager og foreldre.

I samarbeid med foreldrene kan barnehagen melde opp barn til PPT hvis vi føler behov for ekstra utredning; oppfølgingstiltak for enkeltbarn / grupper av barn.

7.4.6. Helsestasjonen

Hvert distrikt har sin helsesøster som har ansvaret for barna som bor i distriktet og for barnehagene som har sin virksomhet i deres distrikt.

Vi benytter først og fremst helsestasjonen ved medisinske og helsemessige spørsmål. I tillegg samarbeider vi om Språk 4 som er en kartlegging av språkutvikling hos 4-åringene i forbindelse med 4-årskontrollen på Helsestasjonen.

7.4.7. Barnevernstjenesten

Barnevernstjenesten har vi i alle år hatt et tett samarbeid med. Både ved å motta barn som er søkt inn hos oss som et forbyggende barnevernstiltak, og når vi har måttet ta kontakt med dem ang. barn som vi er bekymret for.

Vi ønsker at all kontakt til barnevernstjenesten skal være gjort kjent for foreldrene. Denne tjenesten jobber i all hovedsak forbyggende og rådgivende for å bistå barn og foreldre i heimesituasjonen, og barnehagen kan delta i dette samarbeidet.

7.4.8. Barne- og Ungdomspsykiatrisk Poliklinikk (BUP) Habiliteringsteam (Habteam)

Barn som har helt spesielle problemer / atferdsavvik / utviklingsavvik / funksjons-
hemninger kan henvises videre til disse to tjenestene fra PPT, Barnevernstjeneste eller
Helsestasjonen hvis ikke nok og riktig hjelp / utredning kan skje på kommunalt nivå.